

Kalkbräken i Limhamns kalkbrott

– en ny och isolerad fyndplats

I rent kalkskravel, mitt ute på det nedersta planet av Limhamns väldiga kalkbrott söder om Malmö, finns ett litet bestånd av kalkbräken – det andra fyndet i Skåne.

MATS WIRÉN

Efter en varm och solig semester var det dags att göra ännu ett besök i Limhamns kalkbrott. Det var den 1 augusti 2006 och jag tänkte besöka några olika platser i brottet för att kontrollera de grönfläckiga paddornas lekvatten och årets förnyring. Dessutom tänkte jag titta lite extra efter trollsländor och fotografera dem för en senare artbestämning. Enligt uppgift har det tidigare observerats en raritet i brottet, den mindre kustflicksländan *Ischnura pumilio* (Göran Sahlén, muntligen). Även en ny art för Sverige, mindre rödögonflickslända *Erythromma viridulum*, fanns i åtanke.

I mitt arbete med att försöka bidra till att Limhamns kalkbrott blir naturreservat håller jag bland annat på att ta fram artlistor för olika organismgrupper. Under besöken i brottet letar jag därför ofta efter växter och djur som ännu inte noterats.

Vid detta tillfälle gick jag ett tiotal meter vid sidan om den vanliga stigen mellan ett par lekvatten för den grönfläckiga paddan. Trots att jag gått där tidigare kanske det ändå kunde finnas något nytt att upptäcka. Marken var täckt med grövre kalkstenskross och förutom en del svartvide *Salix myrsinifolia* var vegetationen mycket sparsam. Framför mig stod några utspridda exemplar av träjon *Dryopteris filix-mas*. Inte så märkvärdigt kan tyckas, men det var faktiskt de första ormbunkarna jag sett i brottet. Lite annorlunda växtplats – mitt ute på bottenplanet, i stekande sol och i ett till synes mycket torrt substrat. Jag stannade upp och gick lite lugnare. Ännu en ormbunke! Denna

Kalkbräken hör till de mest utpräglade kalkkrävande växterna i den svenska floran. Ofta finner man den som här i rent kalkgrus eller på kalkklippor. Foto: Mats Wirén.

Gymnocarpium robertianum is almost always found in close connection to calcareous substrates, such as here in the abandoned limestone quarry at Limhamn in southwestern Skåne.

gång en art som jag inte kände igen. Jag tog ett blad och stoppade i fickan. Min första tanke var att det kanske var en trädgårdsrymling. Trevligt! Två nya arter till listan och dessutom från en ny grupp.

Väl hemma med floran var ormbunken en av de första jag tog mig an. Rätt snart låg sidan med *Gymnocarpium* uppe. Lik ekbräken *G. dryopteris* men mycket grövre och stelare än de jag sett tidigare. Kalkbräken *G. robertianum* lät ju bra, med tanke på växtplatsen, och enligt texten var bland annat glandelhårigheten avgörande. Mycket riktigt – tätt med glandelhår både här och där. Nu började pulsen öka lite. Kartan i "Den nordiska floran" visade en prick i nordöstra Skåne. Efter ytterligare jämförelser av olika karaktärer var jag nästan övertygad om att det var kalkbräken. Det pressade bladet lämnades till Bengt Örneberg som skickade det vidare till Botaniska museet i Lund för definitiv artbestämning.

Med tanke på att Limhamns kalkbrott är över hundra hektar stort, stängt för allmänheten och att antalet inventeringar som gjorts varit förhållandevis få, finns det ständigt något nytt att upptäcka. Att just beståndet av kalkbräken inte tidigare påträffats är inte så svårt att förstå, dagen efter upptäckten yrade jag runt en stund innan jag åter hittade växtplatsen.

Den svenska förekomsten av kalkbräken är spridd över landet på ett fyrtiotal lokaler, ofta i små bestånd och på tillbakagång (Ljung 1996). I Skåne upptäcktes den hittills enda kända lokalen 1979, längs en gärdesgård på strandängarna mellan Åhus och Sölvesborg. I Danmark är arten inte känd och närmaste förekomst i den riktningen är en lokal i nordvästra Tyskland.

Kalkbräken är rödlistad och klassad som sårbar. Den är extremt kalkälskade och växer i öppnare och torrare miljöer än ekbräken. Huvudsakligen finner man den på klippor, i rasbranter och i alvkarst. Beståndet i Limhamns kalkbrott växer i grovt kalkskrävel, mitt ute på en plan yta på den nedersta nivån i brottet och cirka 60 meter under havsytan. Beståndet har etablerat sig först någon gång efter det att brytningen upphörde på fyndplatsen för 25–30 år sedan.

Visst är det fascinerande att denna isolerade växtplats finns, och att det dessutom kanske bara finns ett enda bestånd, som med största sannolikhet är resultatet av vegetativ förökning från en enda sporofyt. En enda spor har lyckats med konststycket att gro i hela detta väldiga kalkbrott. Var står moderplantan – i norra Tyskland, i nordöstra Skåne eller någon helt annanstans?

Samma dag som kalkbräkenbladet hamnade i fickan tog jag lite bilder på några trollsländor. Ett av de fotograferade exemplaren visade sig vara den mindre kustflicksländan. Arten är förmodligen stationär och därmed är Limhamns kalkbrott tillsammans med Träkumla på Gotland de två lokaler som härbärgerar arten. Den 1 augusti 2006 är en trevlig dag att minnas!

Citerad litteratur

- Ljung, T. 1996. *Gymnocarpium robertianum* – kalkbräken. – I: Aronsson, M. (red.) 1999, Rödlistade kärlväxter i Sverige – Artfakta. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Mossberg, B., Stenberg, L. & Ericsson, S. 1992. Den nordiska floran. – Wahlström & Widstrand.

ABSTRACT

Wirén, M. 2007. Kalkbräken i Limhamns kalkbrott – en ny och isolerad fyndplats. [An isolated find of *Gymnocarpium robertianum* in SW Skåne, S Sweden.] – Svensk Bot. Tidskr. 101: 237–238. Uppsala. ISSN 0039-646X.

Gymnocarpium robertianum was found on 1 of August 2006 in the abandoned limestone quarry at Limhamn, just south of Malmö in southwestern Skåne. Around 60 fronds were found on an area of approx. 1 m². The nearest locality is ca 100 km to the northeast.

Mats Wirén är ekolog i Malmö kommun och intresserad av det mesta, men med en speciell förkärlek för groddjur.

Adress: Alströmergatan 8, 216 19 Malmö
E-post: mats.wiren@malmose.se